

Johdatus eläkejärjestelmiin

Jaakko Kiander 30.1.2017

Ansioeläketurvan järjestämistapojen ominaisuuksia

- Pakollisuus/vapaaehtoisuus
- Mitoitus: tavoitetaso, katto
- Etuusperusteisuus/maksuperusteisuus
- Rahoitus: veroin, vakuutusmaksuin
- Rahastointi: täyttä, osittaista, pelkkä jakojärjestelmä
- Kuka kantaa riskit: kulloisetkin työntekijät, vakuutuksenottajat, eläkkeensaajat?
Kollektiivisesti vai yksilötasolla?
- Yhteensovitettu vai yhteensovittamaton
- Hajautettu vai keskitetty organisaatio

Eläkejärjestelmien kolme pilaria

- I PILARI
 - Valtiollinen tai muu kattava peruseläke
 - Suomi: työeläke ja kansaneläke
 - Monissa maissa valtiollinen peruseläke
 - Tyypillisesti etuusperusteinen jakojärjestelmä
- II PILARI
 - Työsuhteeseen perustuva ansioeläke
 - Monissa maissa työnantaja- tai toimialakohtainen sopimukseen perustuva lisäeläke
- III PILARI
 - Yksilöllinen lisäeläketurva
 - Vapaaehtoiseen säästämiseen perustuva ja usein verotuettu ja säädelty
 - Yleensä täysin rahastoitu maksuperusteinen eläke tai säästövakuutus



Etuus- ja maksuperusteiset

- Etuusperusteinen eläke
 - Eläkkeen suuruus määritellään selvästi esim. työuran pituuden, ansiotason ja indeksisuojan avulla
 - Koska etuusmenot on kiinnitetty, maksutaso joustaa
 - Huonot sijoitustuotot johtavat maksujen nousuun
- Maksuperusteinen eläke
 - Eläkkeen suuruus määräytyy kertyneen eläkepääoman ja sen saamien sijoitustuottojen perusteella
 - Eläkkeen suuruuteen vaikuttaa myös elinajan odote
 - Huonot sijoitustuotot johtavat eläkkeiden laskuun
- Hybridimalli
 - Eläkkeessä voi olla etuusperusteisia ja maksuperusteisia osia

Jaottelu rahastoinnin perusteella

- Jakojärjestelmät (pay as you go)
 - Eläkkeitä ei rahastoida etukäteen, vaan ne maksetaan suoraan maksutulosta (esim. kansaneläke)
 - Eläkemenon noustessa maksuja nostetaan
- Rahastoidut järjestelmät
 - Odotettua eläkemenoa vastaava summa rahastoidaan etukäteen
 - Rahastointitarpeeseen vaikuttavat sijoitustuotot, diskonttokorko ja elinajan odote
 - Korkotason laskiessa rahastointitarve nousee
- Sekajärjestelmät
 - Eläkejärjestelmät voivat olla myös osittain rahastoituja

Suomalainen työeläkejärjestelmä

Työeläkejärjestelmän synty

- Kattavia eläkejärjestelmiä alettiin rakentaa länsimaihin jo 1800-luvulla:
 - Bismarck 1889: kolmikantainen työeläkejärjestelmä, eläkeikä 70 v
 - Roosevelt 1935: Social Security
- Suomi oli noin 50 vuotta myöhässä sosiaaliturvan rakentamisessa ("maamme on köyhä jne...")
- Rahastoiva kansaeläkejärjestelmä perustettiin 1937, mutta sota söi rahastot
- 1950-luvulla alettiin eläketurvaa rakentaa uudelleen

Suomi 1960-luvun alussa:

- BKT oli reaalisesti vain noin neljännes nykyisestä
- Henkeä kohti laskettu BKT oli reaalisesti vain noin 30 % nykyisestä
- Palkkatason suhteen tilanne oli samantapainen
- Ansioeläketurva oli lähinnä
 - virkamiehillä
 - suuryritysten toimihenkilöillä
 - eräillä erityisryhmillä
- Kansaneläkejärjestelmä oli mullistettu 1950-luvulla

Työeläkejärjestelmän synty

- Pitkäaikainen poliittinen kiista:
 - peruseläke vs ansioeläke
 - KELA vs työeläkelaitokset
 - Kepu+SKDL vs SDP+kok
- Työmarkkinajärjestöt (=aseveliakseli) ajoivat läpi ansiosidonnaisen eläkejärjestelmän
- Ruotsin esimerkki (1958) uudistuksen taustalla
 - Työnantajat halusivat välttää ruotsalaisen valtiollisen järjestelmän
- TEL-järjestelmän synty: Pentikäisen eläkekomitea, lait säädettiin 1961

Työeläkejärjestelmän keskeiset ominaisuudet

- Suomalaisessa työeläkkeessä yhdistyvät eläkejärjestelmien I ja II pilari
 - Työeläke on pakollinen ja työeläketurva kattaa koko väestön (kaikki joilla on jotain työhistoriaa) ja on ensisijainen eläke (=I pilari)
 - Työeläke on kuitenkin myös työsuhteeseen sidottu ja ansiosidonnainen etuus (=II pilari)
 - Työeläke on etuusperusteinen ja osittain rahastoitu

eläkenelikenttä

	JAKOJÄRJESTELMÄ	RAHASTOIVA JÄRJESTELMÄ
ETUUSPERUSTEINEN	Kansaneläke Työeläke	Työeläke (rahastoidut osat)
MAKSUPERUSTEINEN		Yksityiset lisäeläkkeet

Työeläkejärjestelmän synty

- Aluksi työnantajan TEL-maksu 4,8 %, eläkekarttuma 1 % vuodessa, tavoitetaso 40 % palkasta, eläkkeen perustana loppupalkka
- vanhemmille ikäluokille heti pienet työeläkkeet jakojärjestelmänä (koska etukäteissäästämistä ei tietenkään voinut olla)
- 1970-luvulla päästiin 60 % tavoitetasoon ja parempiin karttumiin
 - Pentikäinen: jos eläke ei ole 60 % loppupalkasta, ollaan banaanivaltiossa

Työeläkejärjestelmän perusteet

- Kantavana aatteena kulutustason säilyttämisen periaate
- Kattavuus eri työntekijäryhmien suhteen jokseenkin täydellinen
- Myös etuusvalikoima hyvin kattava
- Katottomuus, indeksiturva
- Tavoitetaso (50 % ... 60 %) eurooppalaisessa mittakaavassa vaatimatonta keskitasoa
- Toteutuva eläketaso käytännössä useimmiten alempi
- Ellei ole erityistarpeita, täyden työuran jälkeen ei Suomessa yleensä tarvita muuta eläkettä lakisääteisen työeläkkeen lisäksi
- Osittainen rahastointi
- Toimeenpano hajautettu lakien välillä, TyEL:ssa ja YEL:ssa lakien sisälläkin

Työeläkejärjestelmän keskeiset ominaisuudet

- Työeläke karttuu kaikista ansioista, siinä ei ole ylärajaa ja se on osittain rahastoitu
 - Eläkekarttuma on 1,5 % ansioista, rahastointiaste on noin 25 %
- Työeläkejärjestelmä on hajautettu, mutta yksityisen sektorin toimijoilla on yhteisvastuu
 - Yhtiöt, kassat ja säätiöt ovat julkista tehtävää hoitavia yksityisoikeudellisia toimijoita

Suomi verrattuna muihin maihin

- Suomalaisen järjestelmän erityispiirre on I ja II pilarien yhdistyminen
 - Työeläke on ensisijainen kansaneläkkeeseen nähden
 - Eläkekaton ja veroporkkanoiden puuttumisen vuoksi yksityisen lisävarautumisen tarve on ollut vähäinen
 - Sijoitustuottoihin, inflaatioon ja elinajan odotteeseen liittyvät riskit ovat Suomessa järjestelmän vastuulla, ei yksilöillä



Suomi verrattuna muihin maihin

- Monissa maissa valtio tarjoaa peruseläkkeen, jota täydennetään työnantajakohtaisilla kollektiivisilla ansioeläkkeillä ja verotukea saavalla lisäsäästämisellä
 - Esim. Ruotsi, Tanska, Hollanti, UK, USA, Australia,...
 - Peruseläke voi olla joko tasaetuus tai osittain ansioista riippuva
 - Lisäeläkkeissä on yleisesti siirrytty etuusperusteisuudesta maksuperusteisiin, täysin rahastoituihin eläkkeisiin

Hajautettu vai keskitetty järjestelmä

- Yksityinen vai valtiollinen
 - Suomessa yksityisoikeudelliset säätiöt ja keskinäiset yhtiöt hoitavat julkista tehtävää
 - Yksityisen järjestelmän on oltava hajautettu
 - Keskitetty järjestelmä olisi luultavasti valtiollinen
 - Olisiko eläkevarojen asema yhtä turvattu valtiollisessa kuin yksityisoikeudellisessa järjestelmässä?
- Ansioeläke vai perusturva
 - Luultavaa, että valtiollisuus johtaisi valtion roolin vahvistumiseen eläkepolitiikassa ja vähitellen keskitettyyn peruseläkejärjestelmään (... ja tarpeeseen luoda yksityisiä ansioihin perustuvia lisäeläkejärjestelmiä)



Hajautettu vai keskitetty järjestelmä

- Kuinka hajautettu suomalainen järjestelmä on?
 - 5 työeläkeyhtiötä, lisäksi säätiöitä ja kassoja
 - Julkisella puolella KELA, KEVA, VER, KER, MELA, MEK
 - Eläkelaitoksia on Suomessa varsin vähän muihin maihin verrattuna, koska lisäeläkejärjestelmiä ei juurikaan ole
 - Hajautus ei estä työvoiman liikkuvuutta
- Olisiko keskittämisellä voitettavissa jotain?
 - Keskittäminen voisi tuottaa säästöjä hallinnossa ja asiakashankinnassa
 - Tietojärjestelmien osalta on jo nyt laajaa yhteistyötä (Arek)
 - Keskittäminen poistaisi kilpailun ja valinnanvapauden



Työeläkevarojen sijoittaminen

Työeläkkeiden rahoitus ja rahastointi

- Eläkejärjestelmät voivat olla jakojärjestelmiä (kansaneläkejärjestelmät) tai rahastoituja (vakuutukset)
- Suomen järjestelmä on osittain rahastoiva
 - Eläkkeitä alettiin maksaa heti suoraan maksutulosta (jakojärjestelmä)
 - Edelleen noin $\frac{3}{4}$ eläkemenosta katetaan suoraan maksutulolla
 - Osa maksutulosta kuitenkin rahastoidaan tulevia yhtiöiden vastuulla olevia eläkemenoja varten, ja $\frac{1}{4}$ eläkemenosta katetaan rahastoidulla osuudella (rahastot yht. yli 180 mrd. e)

Jakojärjestelmä ja rahastoidut etuudet

- Tasauksen piirissä oleva eläkemeno (noin $\frac{3}{4}$ menoista) rahoitetaan jakojärjestelmänä eli suoraan kerättävistä maksuista
- Eläkelaitosten omalla vastuulla ovat rahastoidut eläke-etuudet: osa työeläkemaksusta rahastoidaan ja niille hyvitetään vuosittain perustekorona mukainen tuotto
- Rahastoiduista etuuksista muodostuu eläkelaitosten vastuvelka (=tulevien ja maksussa olevien rahastoitujen eläkkeiden nykyarvo); lisäksi vastuvelkaan kuuluu erilaisia riskipuskureita (=tasoitusmäärä)
- Vastuuelan tuottovaatimus muodostuu perustekorosta (3 %) sekä täydennyskertoimesta

Yhteisvastuu

- Työeläkelaitoksilla on keskinäinen yhteisvastuu
- Yhteisvastuun tarkoituksena on turvata eläkkeensaajien ja vakuutettujen asema
- Yhteisvastuun vuoksi tarvitaan vakavaraisuussäännöksiä
- Osa sijoitusriskistä on siirretty eläkelaitosten yhteisvastuulle: osaketuottosidonnainen lisävakuutusvastuu rajoittaa vakavaraisuuden muutoksia osakekurssien vaihdellessa (vdsta 2007)

Vakavaraisuussäätely

- Eläkelaitoksen vastuvelan katteena ovat eläkelaitoksen omat eläkevarat
- Säädöksiin perustuva vakavaraisuussäätely edellyttää, että eläkelaitoksella on oltava riittävästi vakavaraisuuspääomaa riskipuskurina
- Vaadittavan puskurin koko riippuu sijoitusten riskitasosta: mitä suurempi osakepaino, sitä suurempi on vakavaraisuusvaatimus – taustalla sijoituskohteiden riskiluokittelu
- Vakavaraisuutta tarkastellaan yleensä vakavaraisuuspääoman osuutena vastuvelasta

Työeläkejärjestelmä ja pääomamarkkinat

- Takaisinlainausjärjestelmä
 - Työnantajat saivat vakuutta vastaan lainata edullisesti takaisin maksamiaan TEL-maksuja
 - TEL-rahastojen reaalituotto oli hyvin heikko, mutta kuitenkin maksutulo > eläkemeno
- Säädelyt rahoitusmarkkinat
 - Takaisinlainauksella suuri merkitys niin kauan kuin rahamarkkinoita säädeltiin (1980-luvun puoliväliin)
 - TEL-maksut olivat pakkosäästämistä, joka kanavoitiin kotimaisiin investointeihin
- Uuteen maailmaan 1997
 - Eläkelaitoksille sallittiin vapaampi sijoittaminen

Eläkelaitokset sijoittajina

- Rahastoinnin idea
 - Rahastoinnilla pyritään
 - Tasaamaan eläkemaksujen vaihtelua
 - Pienentämään eläkemaksujen korotustarvetta
 - Ansaitsemaan sijoitustuottoja, joilla voidaan kattaa osa tulevista eläkemennoista
- Pitkä vai lyhyt tähtäin
 - Koska kaikki sukupolvet osallistuvat rahastojen kartuttamiseen, on rahastojen myös riitettävä kaikille sukupolville
 - Pääomia ei voi syödä, mutta niiden tuottoja voi käyttää

Työeläkkeiden rahastointi – mihin laskelmat perustuvat

- Eläketurvakeskus tekee laskelmia työeläkejärjestelmän pitkän rahoituksellisesta kestävydestä
- Työeläkemaksut pyritään asettamaan tasolle, joka turvaa eläkkeiden rahoituksen sekä työeläkerahastojen riittävän koon pitkällä tähtäimellä
- Rahastoinnilla tavoitellaan sitä, että kasvava osa eläkkeistä voitaisiin rahoittaa rahastojen tuotoilla
- Laskelma perustuu oletuksiin väestökehityksestä (elinikä, syntyvyys, maahanmuutto), työllisyysasteesta (72 %), työkyvyttömyydestä, reaaliansioiden kasvuvauhdista (1,6 %) sekä eläkevarojen reaalityotosta (3,5 %)

Työeläkeyhtiön oma talous

- Liikevaihto = sijoitustuotto (brutto) + maksutulo
- Sijoitustulos = nettosijoitustuotto – vastuuvelan tuottovaatimus
- Hoitokustannustulos = hoitokustannustulo – (hokutulolla katettavat) toimintakulut
- Tuloksen jako hyvityksinä asiakasomistajille: 1,1 % vakavaraisuuspääomasta + 50 % hoitokustannustuloksesta
- Suurin osa tuloksesta siirtyy vakavaraisuuspääoman muutokseksi

Esimerkki: Ilmarisen tulos vuosina 2010-2014

	2014	2013	2012	2011	2010
Tuloksen synty					
Vakuutusliikkeen tulos	45,7	-14,8	-7,0	-69,4	96,4
Sijoitustoiminnan tulos käyvin arvoin	804,8	1 468,6	911,2	-1 756,2	1 578,1
+ Sijoitustoiminnan nettotuotto käyvin arvoin	2 188,4	2 915,3	2 048,4	-1 153,0	2 738,8
- Vastuuvelan tuottovaatimus	-1 383,6	-1 446,7	-1 137,1	-603,2	-1 160,7
Hoitokustannustulos	34,0	35,1	27,0	33,7	31,6
Kokonaistulos	884,5	1 489,0	931,2	-1 791,9	1 706,2
Tuloksen käyttö					
Vakavaraisuuden muutokseen	791,5	1 403,0	869,2	-1 846,9	1 635,2
Tasoituserien muutokseen	45,3	-14,8	-10,9	-71,0	96,6
Vakavaraisuuspääoman muutokseen	746,2	1 417,8	880,1	-1 775,9	1 538,6
Siirtoon asiakashyvityksiin	93,0	86,0	62,0	55,0	71,0
Yhteensä	884,5	1 489,0	931,2	-1 791,9	1 706,2

Eläkelaitokset sijoittajina

- Eläkerahastojen kasvu
 - Suomessa suuri kasvu viimeisen 20 vuoden aikana
 - Vuoden 1997 uudistus vapautti sijoitustoiminnan
- Merkittävin pääomakeskittymä
 - Eläkerahastoista on globaalisti ja Suomessa tullut suurin instituutiosijoittajien ryhmä
- Passiivista vai aktiivista sijoittamista
 - Riskien hallinnan kannalta järkevää hajauttaa
 - Sääntely rajoittaa myös omistusosuuksia
 - Eläkeyhtiöt eivät voi yksin olla määräävässä asemassa
 - Aktiivisuus kohdistuu corporate governance -asioihin

Eläke-etuuksien muutokset

Työeläkejärjestelmän kasvukausi 1961 - 1986

- TEL, LEL 1961, voimaan 1.7.1962
- Aluksi vanhuuseläkkeet ja työkyvyttömyyseläkkeet, nekin vain vakiintuneessa työsuhteessa oleville
- Sitten perhe-eläkkeet (1967), työttömyyseläkkeet (1971)
- Tasokorotus 1975: vuotuinen karttuma nostettiin 1 %:sta 1,5 %:iin
- YEL, MYEL 1970, TaEL 1986
- 1980-luvun puolivälissä varhennetut vanhuuseläkkeet, yksilölliset varhaiseläkkeet, osa-aikaeläkkeet
 - Työttömyyseläkeputki aluksi 53-vuotiaille

Työeläkejärjestelmän sopeutuskausi 1990 -

- Sopeutumisvaihe alkoi 1990-luvun alussa edellisen syvän laman pakottamana
- Eläkeleikkauksia: indeksikorotus jätettiin laman aikana maksamatta, siirryttiin nk. taitettuun indeksiin
 - Vuonna 1976 puoliväli-indeksi: hinnat 50 %, palkat 50 %
 - Taitettu indeksi: hinnat 80 %, palkat 20 %
- Työntekijän työeläkemaksu
 - Aiemmin maksut kokonaan työnantajalla
 - Nyt maksusta 5 %-yksikköä palkansaajille
 - Verovähennyskelpoinen, mutta pienentää myös eläkepalkkaa (ts. eläkepalkka vain 95 % todellisesta palkasta!)
 - Palkansaajien maksu loi perusteen lisätä palkansaajien äänivaltaa TyEL-järjestelmässä (-> Lex Louekoski)

Työeläkejärjestelmän sopeutuskausi 1990 -

- Virkamieseläkkeiden heikennykset
- Työeläkkeen yhteensovitus kansaneläkkeen kanssa
- Sopimukset 2001 ja 2002, niihin perustuva uudistus 2005
 - supistuksia ja myöhennyksiä varhaiseläkkeisiin
 - Keskipalkkaperiaate ja uudet karttumaprosentit: 1,5 % alle 53 v., 1,9 % yli 53 v.
 - joustava eläkkeellesiirtyminen 63-68 ja kannustinkarttuma 4,5 % yli 63 v.
 - sopeuttaminen keskimääräisen eliniän kasvuun: elinaikakerroin
 - Järjestelmä vakuuttaa itsensä elinaikariskiä vastaan...
 - ...mutta riski siirtyy nuoremmille ikäluokille

Vuoden 2005 eläkeuudistus

- Eläkkeen perusteeksi koko työura
 - Eläkeoikeus alkaa karttua jo 18 ikävuodesta lähtien
 - Karttuma 1,5 % vuodessa alle 53-vuotiailla, sen jälkeen 1,9 %
 - Loppupalkkaperiaatteesta luopuminen pienentää suurituloisten eläkkeitä
- Joustava eläkeikä
 - Eläkeiäksi 63-68 v.
- Kannustinkarttuma
 - 63 vuotta täyttäneille 4,5 %:n eläkekarttuma
- Elinaikakerroin
 - Vuoden 1947 jälkeen syntyneille lasketaan ikäluokkakohtainen eläkettä pienentävä kerroin, joka kasvaa elinajan odotteen noustessa

vuoden 2017 uudistus

- Maksutaso jäädytetään 24,4 prosenttiin vuonna 2016
- Vanhuuseläkkeen ikärajojen asteittainen nostaminen aloitetaan vuonna 2018
- Ensimmäinen vaihe päättyy 2027 kun saavutetaan 65 ikävuoden alaraja
- Vuodesta 2030 eteenpäin ikärajoja sopeutetaan elinajan odotteen kehitykseen
- Eläkekarttumia muutetaan vuodesta 2017
- Varhaiseläkekanavia uudistetaan

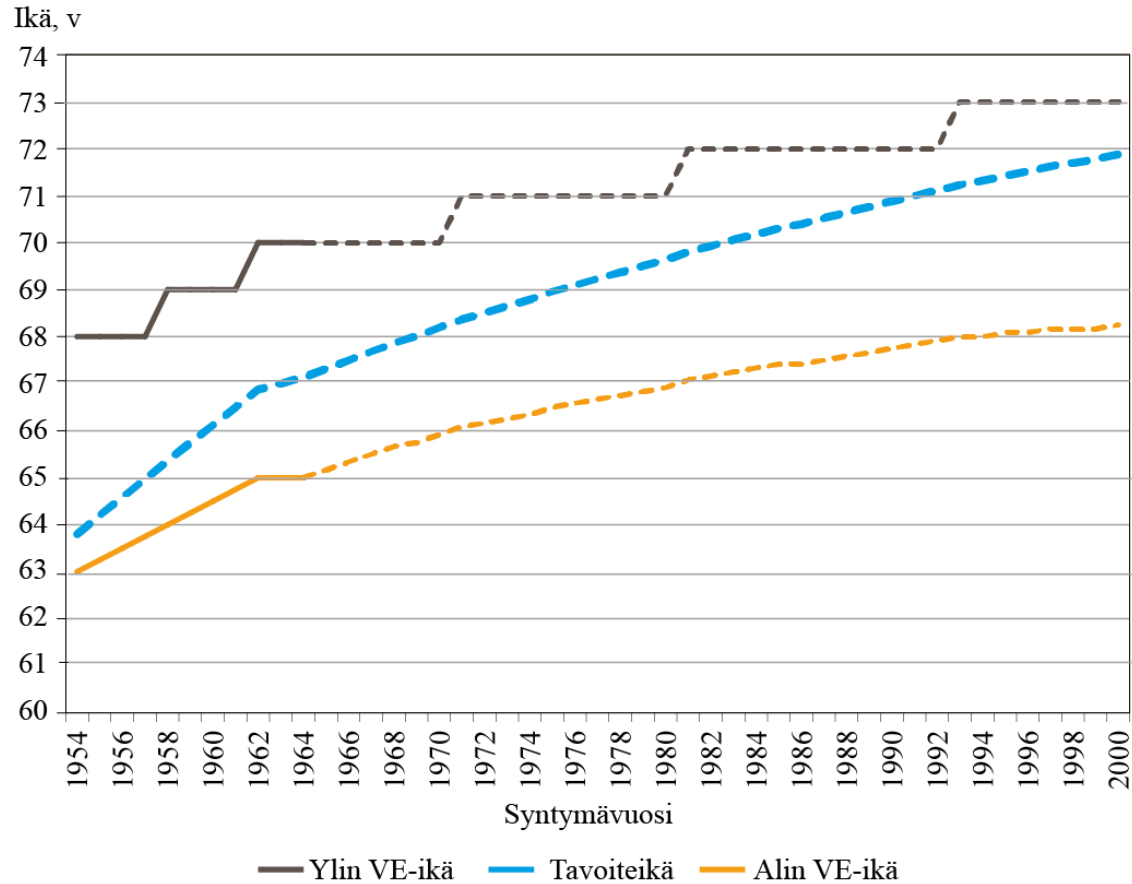
Mitä uudistus merkitsee?

- Eläkeuudistus vakauttaa skenaariolaskelmien mukaan maksutason, nostaa keskimääräistä eläkeikää ja supistaa kestävyysvajetta
- Eläkeuudistus turvaa myös kohtuullisen eläketason, jos työurat muodostuvat riittävän pitkiksi
- Uudistus leikkaa nykyisiä superkarttumia ja korvaa ne lykkäyskorotuksella
- Toisaalta: eläkeuudistus nostaa nuorten ikäluokkien vanhuus- ja tavoite-eläkeikää rajusti
 - Jos eläkeikätavoitteita ei onnistuta saavuttamaan, eläketasot voivat jäädä liian heikoiksi
- Uusina eläkemuotoina työuraeläke (63 v.) ja osittain varhennettu eläke (ove, 61 v.)

Eläkeiän kaavailtu kehitys

syntymävuosi	aläikäraja	tavoiteikä	yläikäraja
1955	63,25 (2018)	64	68
1960	64,5 (2024)	66	68
1965	65 (2030)	67	70
1970	66 (2036)	68	71
1980	67 (2047)	69	72
1990	68 (2058)	70	73

Vanhuuseläkkeen ikäraajat nousevat



- 2027 mennessä alin vanhuuseläkeikä 65 vuoteen
- 2030 jälkeen ikärajoja nostetaan seuraavasti
 - Laskennallinen työura ja eläkkeelläoloaika kasvavat samaa vauhtia
 - Ehdollinen työllisyyskehitykselle
- Otetaan käyttöön tavoiteikä kullekin ikäluokalle

Eläkepolitiikan päätöksenteko

Päätöksenteko

- Työmarkkinajärjestöjen vahva rooli
 - TEL-systeemi on Suomessa ollut alusta lähtien työmarkkinajärjestöjen luomus
 - Järjestöt edustavat maksajia ja vakuutettuja
 - Järjestöjen osuus hallintopaikoista 25 % + 25 %
- Keskinäisen yhtiön malli
 - Lex Louekoski teki TEL-yhtiöistä keskinäisiä 1997
 - Keskinäisen yhtiöiden omistajia ovat vakuutuksia ottaneet asiakasyritykset
 - Asiakasomistajilla 50 % hallintopaikoista
- Kyseessä on ansioeläkejärjestelmien normaali päätöksentekorakenne
 - Monissa maissa on järjestelmiä, joissa päätösvalta on kokonaan vakuutettujen edustajilla (=ay-liikkeellä)

Eri tahojen *rooli* päätöksenteossa

- Hallitus ja eduskunta
 - valtioelinten suvereenista päätöksenteko-oikeudesta ei ole mitään epäilystä
 - eri asia on, miten saadaan valikoitumaan nimenomaan **viisaita** päätöksiä
- Keskeisten työmarkkinajärjestöjen yhteistyö (aiemmin eläkeneuvotteluryhmässä)
 - edustaa maksajatahoja
 - luonteva sopijaosapuoli: työeläkehän on osa työpanoksesta maksettavaa korvausta
- Työeläkelaitokset
 - eivät ole sopijaosapuoli eivätkä päätöksentekijätaho
 - tuovat valmisteluun toimeenpanijoille kertyneen kokemuksen
 - tämä varmistaa osaltaan, että syntyvä kokonaisuus on toimiva
 - ***tähän ei nykyisin ole systemaattista foorumia!***

Päätöksentekomenettely

- Kolmikanta
 - työmarkkinaosapuolet neuvottelevat ja päätyvät sopimukseen
 - valtiovalta arvio ja jos hyväksyy tuloksen, säätää lain
- Perustelut
 - työeläke on osa työpanoksesta saatavaa kokonaiskorvausta
 - rahoitetaan käytännössä kokonaan työnantajien ja työntekijöiden maksuin
 - joka tilaa, se maksaa
 - eli joka maksaa, päättää tilauksesta
 - näin myös valtiovalta saa hoidetuksi velvoitteensa tämän sosiaaliturvan osan suhteen

Mikä on Suomen työeläkejärjestelmän eläkelupaus?

- Työeläkkeen tavoitteena on turvata kulutustason kohtuullinen säilyminen vanhuuden, työkyvyttömyyden ja perheen huoltajan kuoleman varalta
- Tämä määrittelee karkean tavoitetason täyden työuran jälkeen
- Eläkelupaus ei ole sidottu tiettyyn eläkeikään, karttumisprosenttiin tai indeksiturvaan
- Vuodesta 2005 käytössä on kaikkialla keskipalkkaperiaate, vuodesta 2010 elinaikakerroin
 - Keskipalkkaperiaatteesta seuraa 'eläkekatto': jos palkkaprofiili on nouseva, eläkkeen suhde loppupalkkaan alenee
- Näiden vuoksi aiemman eläkelain mukaisen eläketason saavuttaminen suhteessa loppupalkkaan edellyttää usein työnteon jatkamista
- Eläkelupausta ei ole sidottu johonkin tiettyyn osaan kansantalouden keskipalkasta, joskin tämä suhdeluku on relevantti arvioitaessa eläkeläisten asemaa.

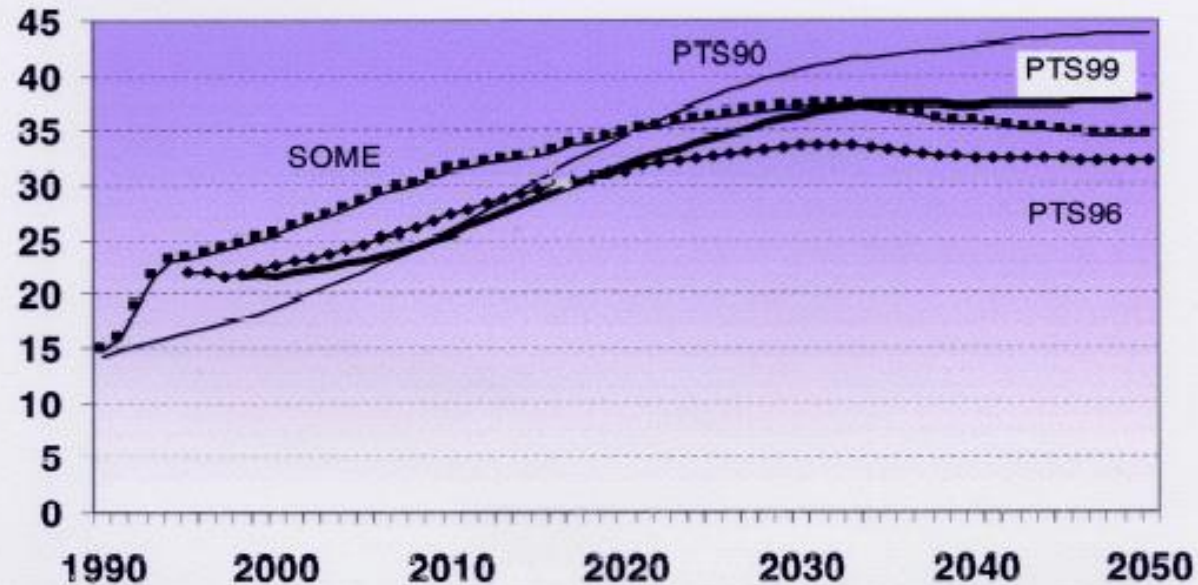
Demografinen muutos

Ennustaminen on kuitenkin hyvin vaikeaa....



Eläkemenoprosentti eräissä 1990-luvulla tehdyissä laskelmissa

Prosenttia



20.8.1999

Lähde: ETK

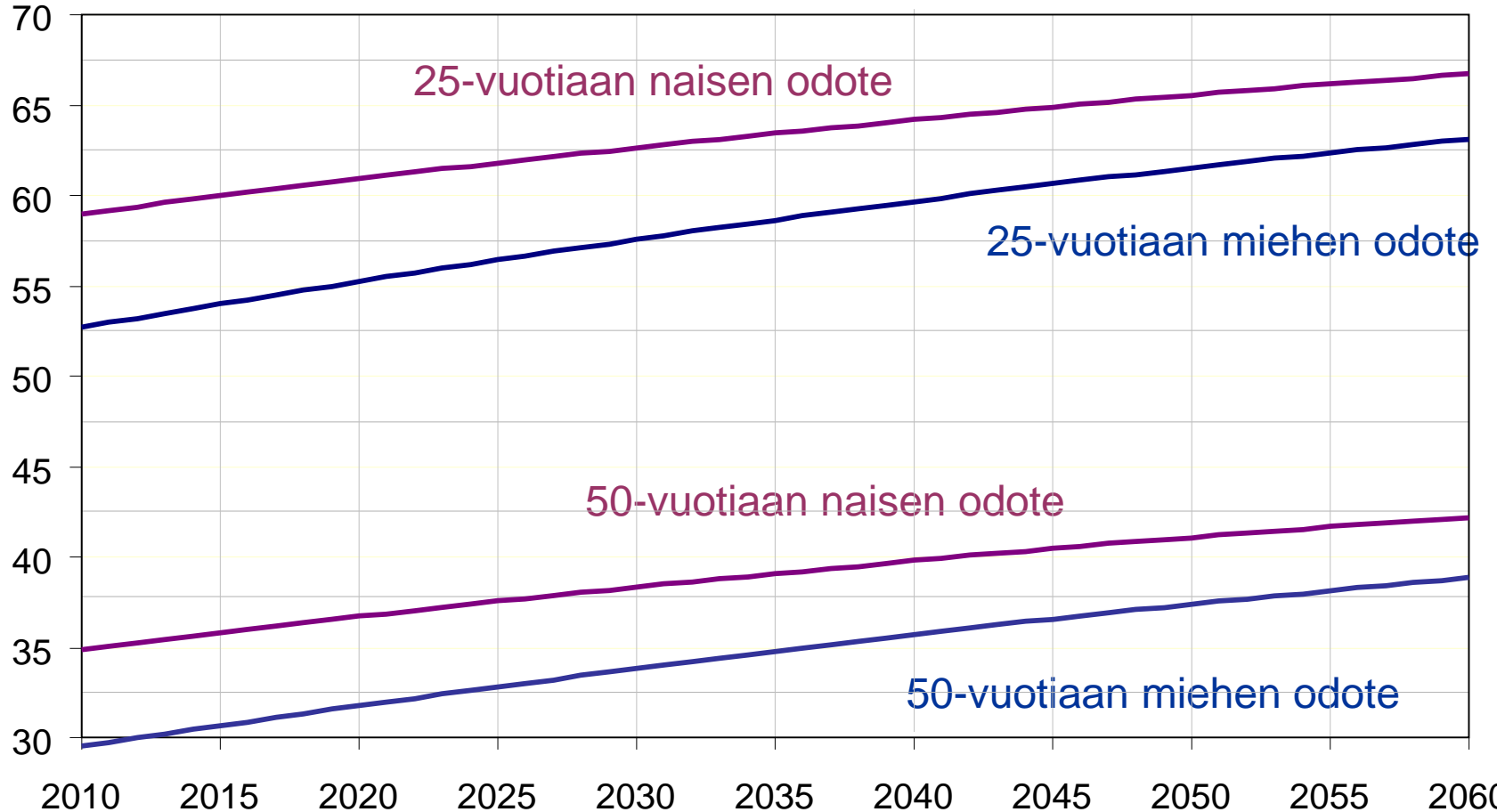


ILMARINEN

Eliniän odote kasvaa vuosi vuodelta

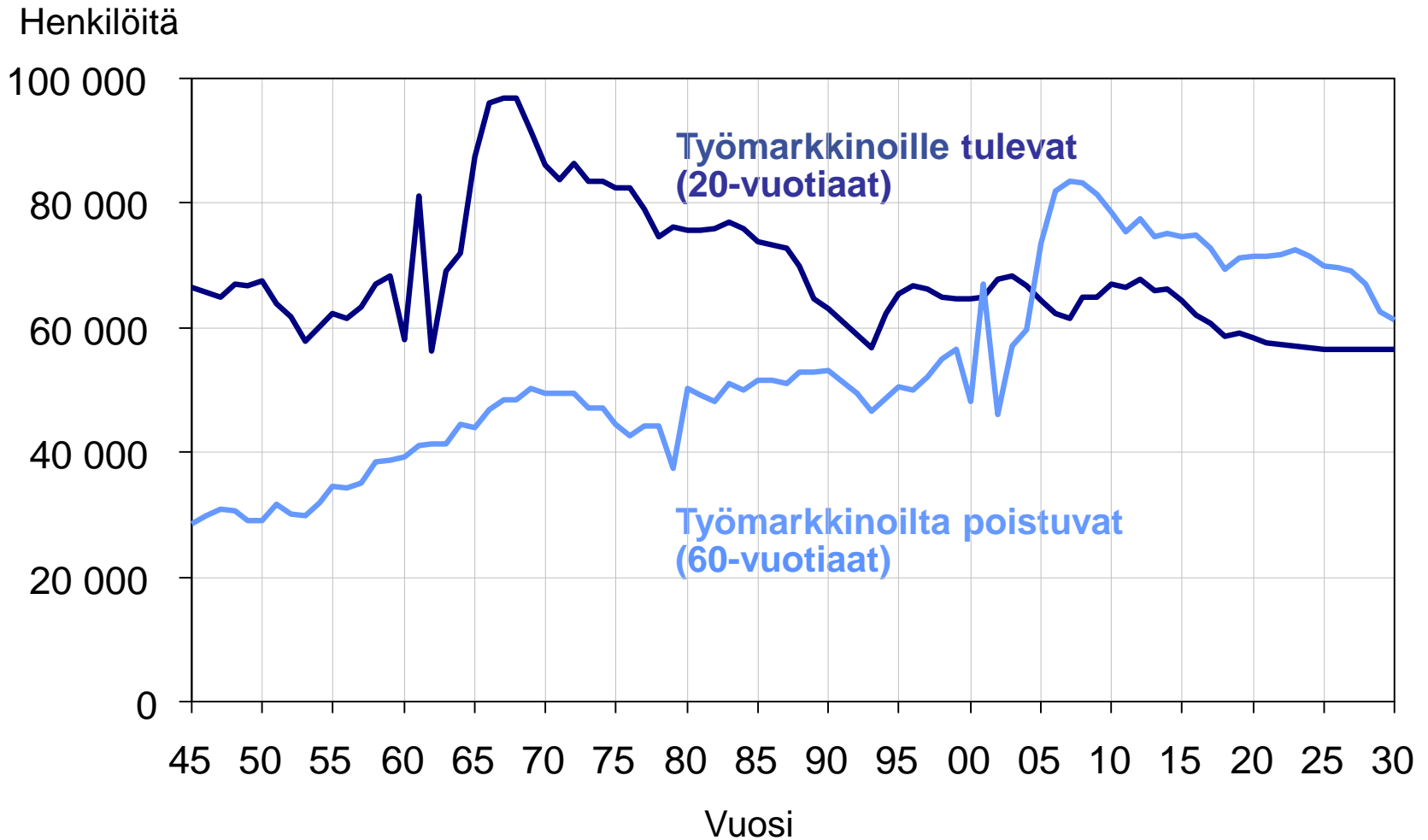
Keskimääräinen eläkkeellesiirtymisikä on 60,5 vuotta

Odote, vuosia



Lähde: ETK

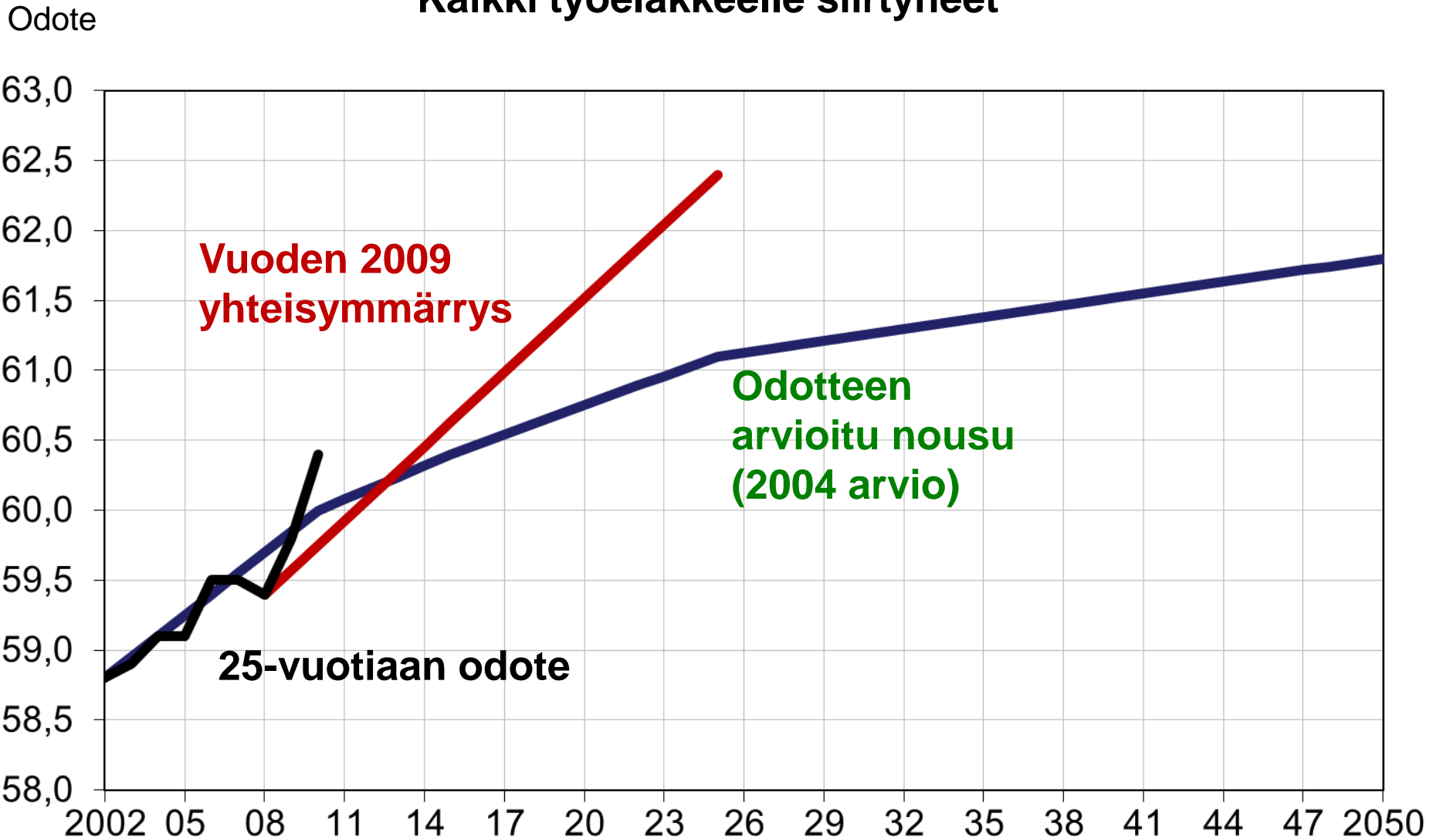
Työvoiman tarjontapotentiaalin muutos 1945–2030: pitkän aikavälin kuva säilyy ennallaan



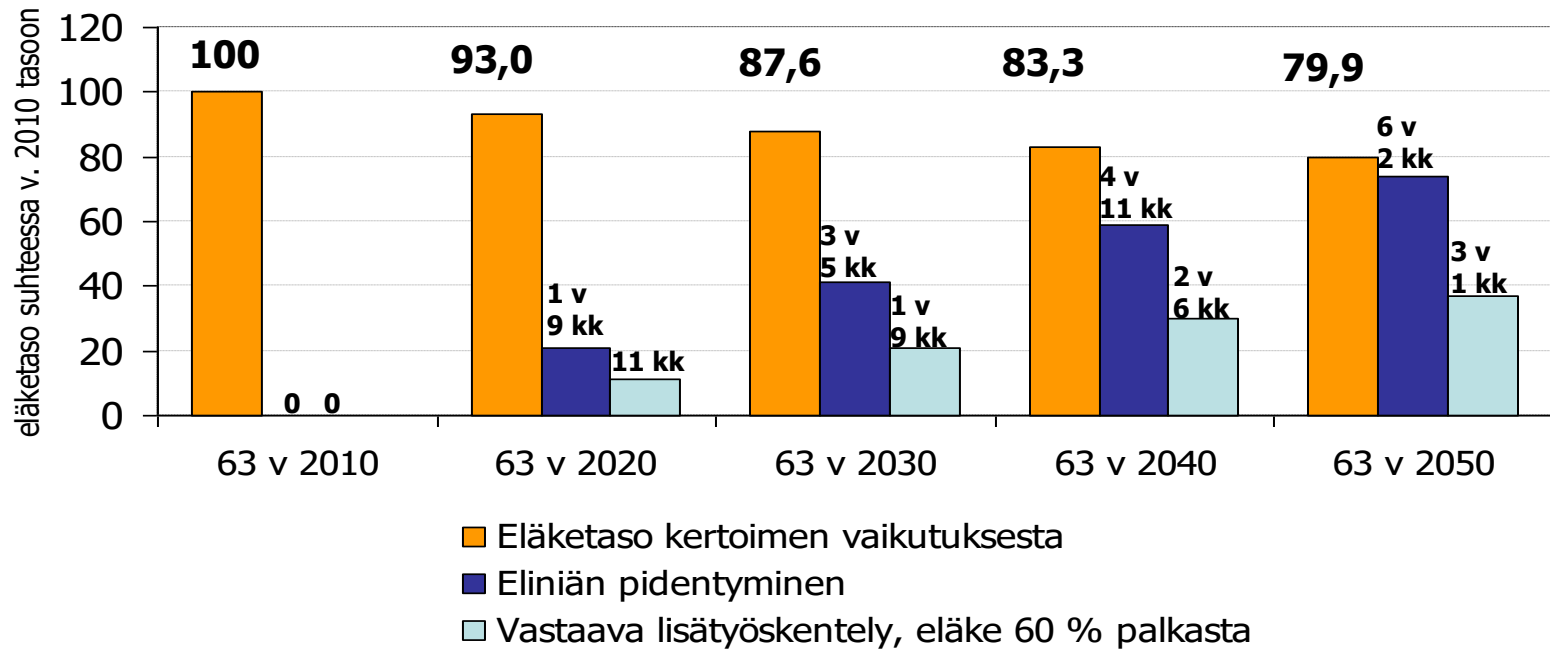
Lähde: Tilastokeskus, väestötilasto, väestöennuste

Eläkkeellesiirtymisiän odote

Kaikki työeläkkeelle siirtyneet



Elinaikakertoimen vaikutus alkavaan eläkkeeseen 63-v. elinajanodotteen kasvaessa sekä lisätyöskentely, joka korvaa vaikutuksen täysimääräisesti v. 2010–2050



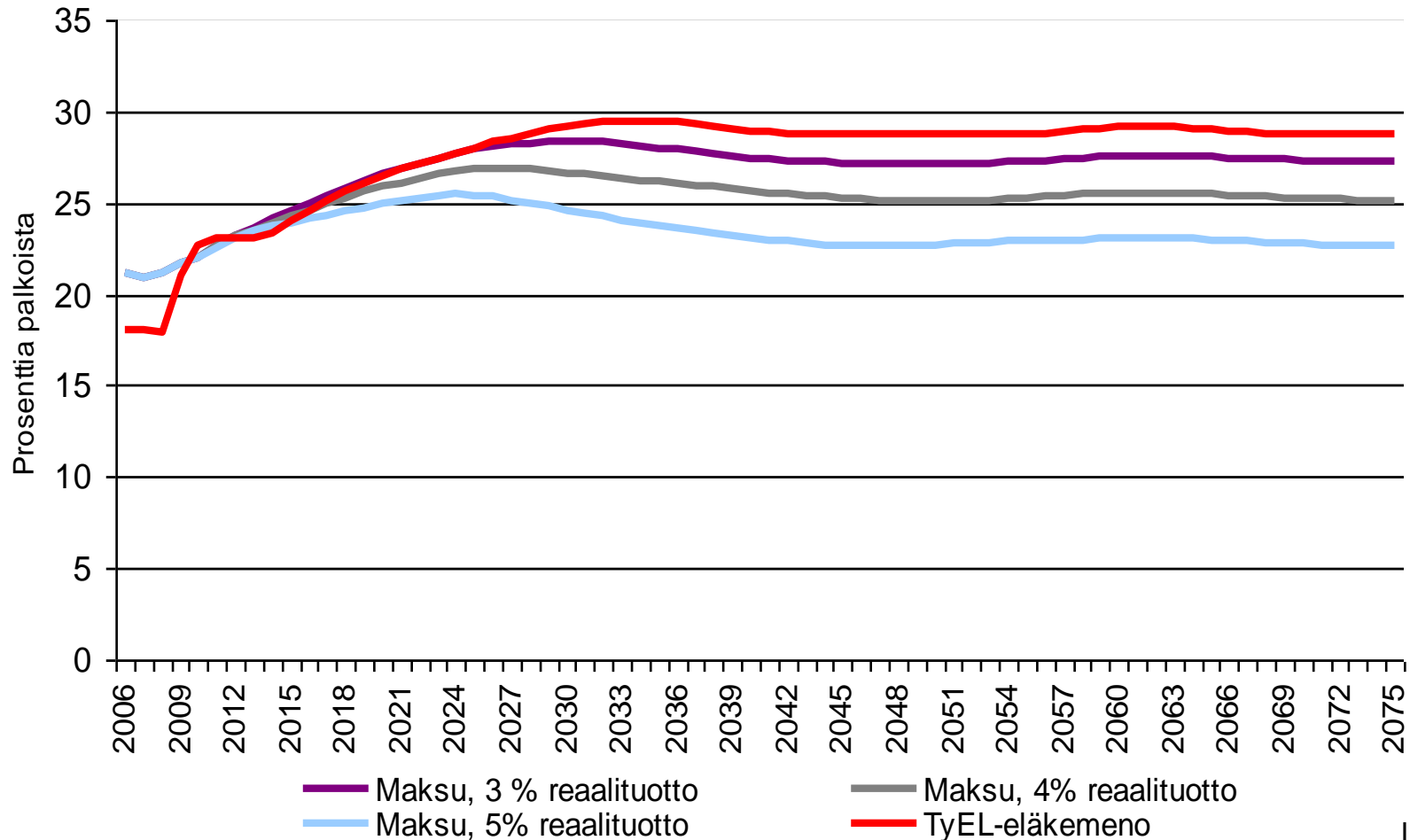
Lähde: ETK/TELA

Sijoitusriskit työeläkkeiden rahoituksen kannalta

- Eläkerahan sijoitushorisontti on vuosikymmeniä
- On siis aikaa odottaa huonojen aikojen yli
- Tämä edellyttää puskureita, jollainen on eläkelaitoksen toimintapääoma
- Jos riskiä otettaisiin selvästi enemmän, olisi mahdollista, että työeläkemaksua ei tarvitsisi nostaa juuri lainkaan
- Samalla kasvaisi mahdollisuus sille, että epäonnistutaan ja työeläkemaksu nousee pysyvästi korkeammalle
- Viime kädessä valinta on maksajien (työmarkkinaosapuolet) tehtävä

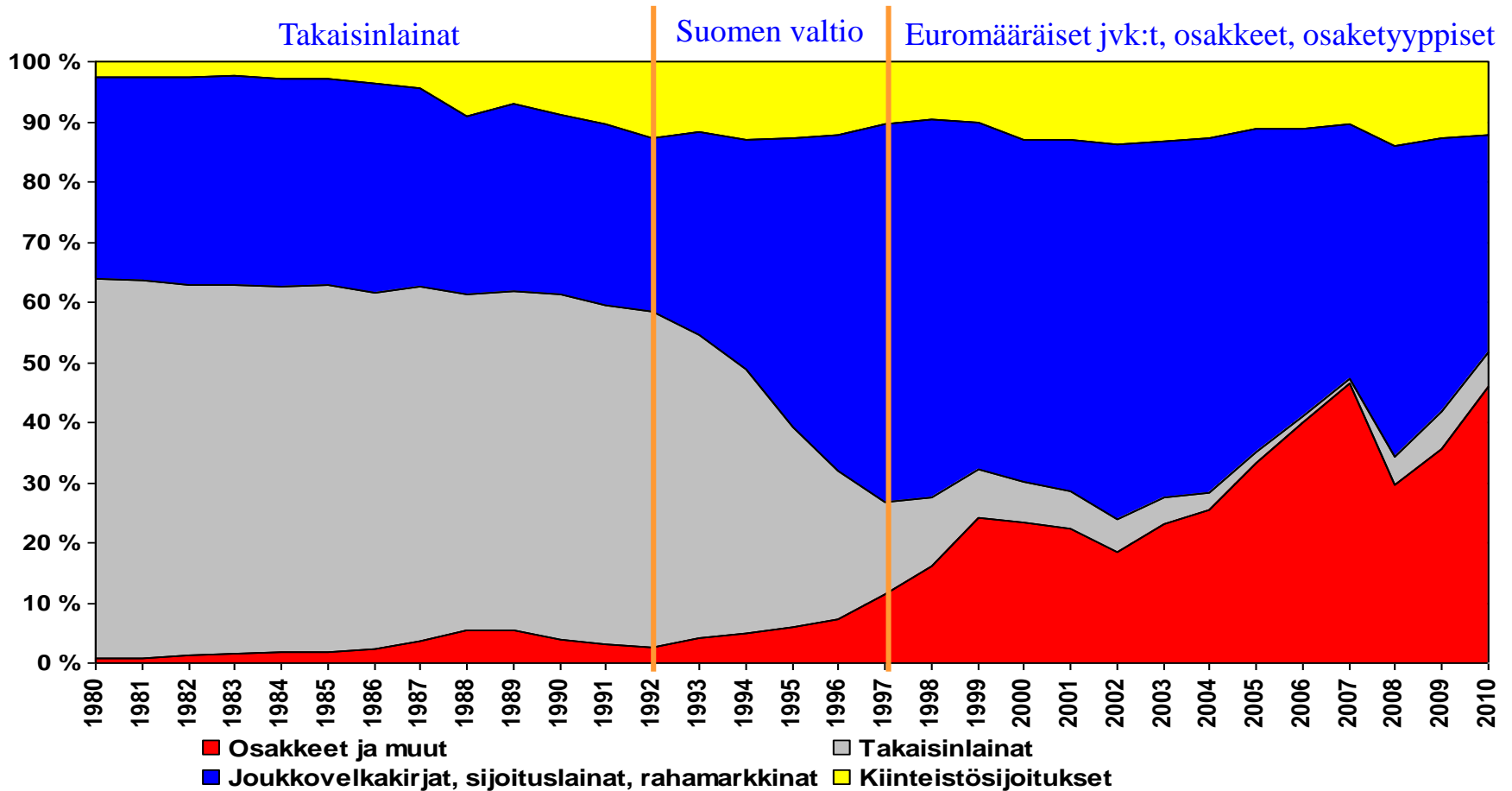
Eläkemenot ja -maksut

Menot nousevat maksua nopeammin. Erotus katetaan sijoitustuotoilla.



Lähde: ETK

Työeläkeyhtiöiden sijoitusten jakautuminen vuosina 1980 - 2010

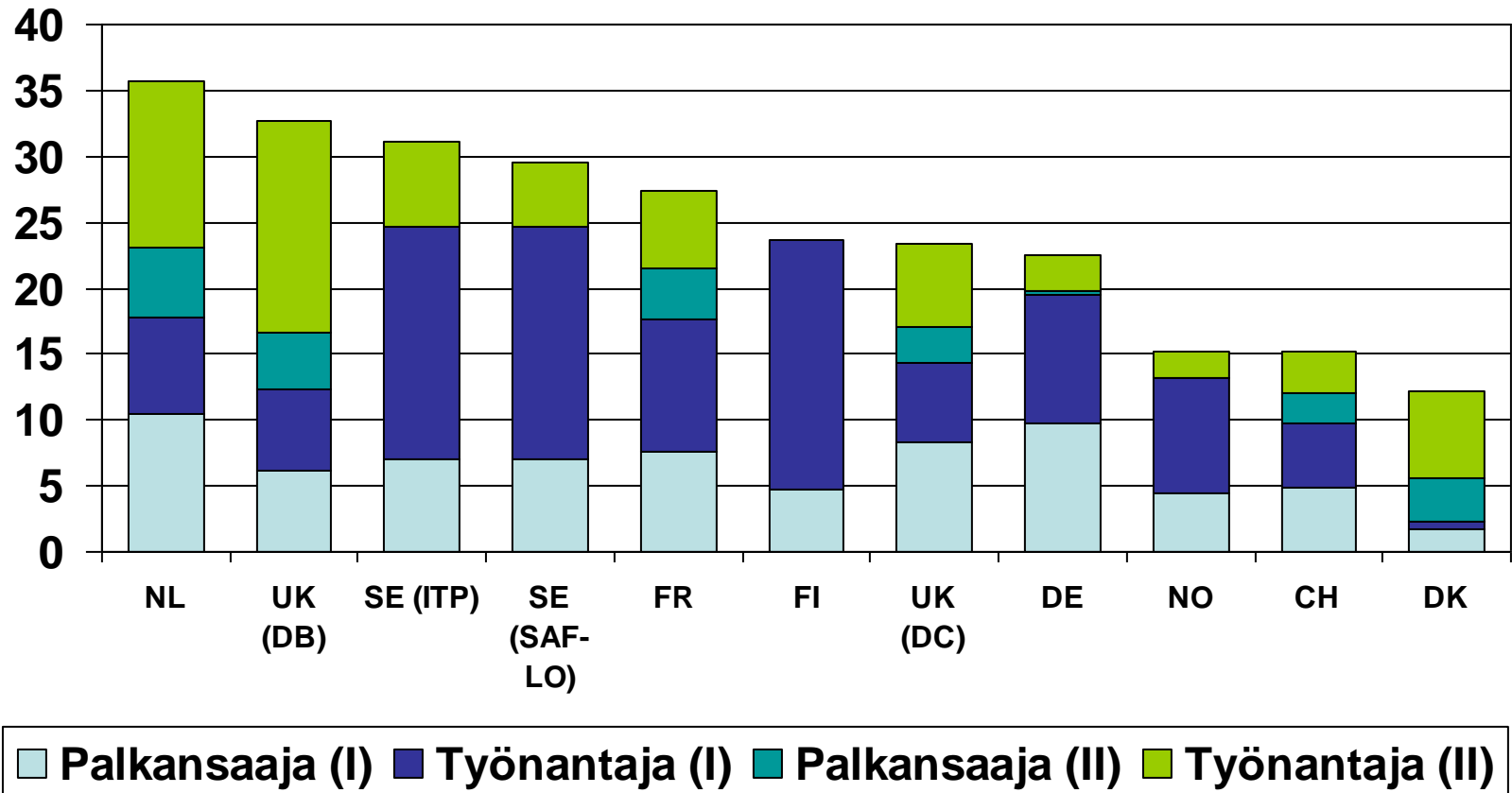


Vuodet 1980 - 1996 kirjanpitoarvoilla, 1997 - 1998 siirtymä, 1999 alkaen markkina-arvot

Lähde: TELA

Onko suomalainen eläketurva kallis?

Lakisääteiset eläkemaksut ja lisäeläkemaksut keskipalkasta vuonna 2005, %



Lähde: ETK 2008

Kollektiivisesta yksilölliseen?

Eläketilijattelu peruslähtökohdat

- Eläketurva on säästämistä vanhuuden varalle
- Yksilölliset valinnat kunniassa, joustavuus
- Työkyvyttömyys- ja perhe-eläkkeet kiinnostavat harvoin

Arvioituja hyviä puolia

- Ekonomistien suosiossa:
 - arvioidut insentiivit
 - ei veroluonnetta
 - vaikutus kansantalouden säästämiseen

Eläketilijattelun ongelmia:

Eläketurvaan liittyviä

- Kuka kantaa epävarmuuden seuraukset
- Eläketason suuri vaihtelu
- Etuusperusteinen eläkkeen määräytyminen ei tule kyseeseen
- Vapaaehtoisissa järjestelmissä esiintyy
 - ns. likinäköisyysilmiö
 - vapaamatkustajaongelma
 - neuvotteluvoimakysymys
 - vajaa peittävyys

Eläkejärjestelmän peruskysymys:

Kuka kantaa riskin?

- Vakuutusriskit/sijoitusriskit
- Työnantajat, työntekijät vai eläkeläiset?
- Nykyiset vai tulevat?
- Yksilöllisesti vai kollektiivisesti?
- Kuka ensisijaisesti, kuka toissijaisesti, kuka viimesijaisesti?

Yhteenveto: TYEL-SWOT

Suomalaisen työeläkejärjestelmän *vahvuuksia*

- Riskit kannetaan kollektiivisesti: niiden seuraukset kohdistuvat niin hyvässä kuin pahassakin mahdollisimman laajalti ja tasapuolisesti vakuutuksenottajiin, vakuutettuihin ja eläkkeensaajiin
- Tärkeä osa tätä riskien jakoa on eläkkeiden etuusperusteisuus: ei yksilötason sijoitusriskiä vakuutetuille
- Elinajan kasvun vaikutuksiin sopeudutaan automaattisesti (elinaikakerroin)
- Ei erityisetuja erityisryhmille: eläkekaton puuttumisen paradoksaalinen seurausvaikutus
- Osittainen rahastointi antaa säätövaraa työeläkemaksun kehitykseen
- Muutosten hallinta tapahtuu kolmikannassa

Suomalaisen työeläkejärjestelmän *uhkia*

- Ansiotyön roolin näivettyminen tai pitkäaikainen korkea työttömyys
- Väestörakenteen ja eläkkeellesiirtymisiän yhteisvaikutus
- Pitkäaikaiset huonot sijoitustuotot
- Yhdessä tapahtuvan vastuunkannon ajatuksen hiipuminen
- Työmarkkinaosapuolten yhteistyön loppuminen

KYSYMYKSIÄ & KESKUSTELUA

- ***KIITOS!***